

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Enige opmerkingen over de vermindering en inkorting van legaten

Es, P.C. van

Citation

Es, P. C. van. (2006). Enige opmerkingen over de vermindering en inkorting van legaten. *Wpnr: Weekblad Voor Privaatrecht, Notariaat En Registratie*, 6655, 147-150. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/138416>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/138416>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Enige opmerkingen over de vermindering en inkorting van legaten

Mr. P.C. van Es*

1. Inleiding

Legaten worden op grond van art. 4:120 lid 2 BW *verminderd* voor zover de nalatenschap niet toereikend is om de schulden die hieruit voortvloeien te voldoen uit de erfdeelen van de erfgenamen op wie zij rusten. *Inkorting* van legaten wordt geregeld in art. 4:87 lid 2 BW. Deze regeling voorziet in het (gedeeltelijk) ten laste brengen van een legataris van de vordering van een legitimaris. In de loop van het wetgevingsproces dat heeft geleid tot invoering van Boek 4 merkt de Minister op:

“De inkorting van makingen vormt in het nieuwe erfrecht, anders dan onder het huidige, een rechtsfiguur die tot op grote hoogte gelijk is aan de figuur van vermindering van legaten (artikel 4.4.2.4)¹: de bevoegdheid daartoe komt toe aan de erfgenamen, dan wel de executeur of vereffenaar.”²

Perrick hecht in zijn bewerking van het handboek van Asser veel waarde aan de bovenstaande opmerking van de Minister. Hij baseert hierop zijn mening dat inkorting op grond van art. 4:87 lid 2 BW tot gevolg heeft dat het legaat “geldt als verminderd”. Hierop aansluitend stelt hij dat het op de vermindering van legaten betrekking hebbende art. 4:120 lid 5 BW (inhoudende dat ondanks de vermindering de erfgenamen die met hun gehele vermogen aansprakelijk zijn, gehouden blijven tot voldoening voor het geheel) ook na inkorting van een legaat van toepassing

zou zijn.³ De juistheid van dit standpunt zal hieronder onder 3. in twijfel worden getrokken. Eerst zal echter meer in het algemeen gekeken worden naar de regeling met betrekking tot de vermindering van legaten. Het zal blijken dat de erfgenamen bij vermindering van een legaat – anders dan bij inkorting – geen direct belang hebben. Het is daarom merkwaardig dat art. 4:120 lid 4 BW bepaalt dat vermindering geschiedt door een verklaring van de met het legaat belaste erfgenamen of (indien de nalatenschap is verdeeld overeenkomstig art. 4:13 BW) de echtgenoot van de erflater. Aan het slot van dit artikel zal aandacht worden besteed aan nalatenschappen waarin vermindering en inkorting samenlopen. Verdedigd zal worden dat in dit soort gevallen bij de bepaling van de waarde van het legaat (naar evenredigheid waarvan op grond van art. 4:87 lid 2 BW wordt ingekort) altijd uit moet worden gegaan van de op grond van art. 4:120 leden 2 en 3 BW verminderde waarde.

* Universitair docent notarieel recht, Universiteit Leiden.

1. Het huidige art. 4:120 BW.
2. Memorie van Antwoord bij Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, eerste gedeelte (wijziging van Boek 4), EK 1998-1999, 17 141, nr. 120a, p. 21.
3. Zie Asser-Perrick 6A, Deventer 2002, nr. 371, p. 423. Zie ook Asser-Perrick 6B, Deventer 2005, nr. 443, p. 17-18.

2. De vermindering van legaten; een pleidooi voor werking van rechtswege

De regeling van art. 4:120 BW met betrekking tot de vermindering van legaten lijkt op het eerste gezicht het belang van de erfgenamen te dienen. Legaten – die als regel ten laste komen van de gezamenlijke erfgenamen (art. 4:117 lid 2 BW) – kunnen worden verminderd voor zover de nalatenschap niet toereikend is om de hieruit voortvloeiende schulden te voldoen uit de erfdelen van de erfgenamen op wie zij rusten. Nadere bestudering van art. 4:120 BW leert echter dat de bepaling voor de erfgenamen van geen enkel belang is. Lid 5 bepaalt namelijk dat de erfgenamen die met hun gehele vermogen aansprakelijk zijn, ondanks de vermindering, gehouden blijven tot voldoening voor het geheel. Ten opzichte van de hierbedoelde erfgenamen (de erfgenamen die zuiver hebben aanvaard) ‘werkt’ de vermindering dus niet: te hunnen opzichte houdt de vordering niet op te bestaan. Dit is anders voor de erfgenamen die beneficiair hebben aanvaard en voor wie art. 4:120 lid 5 BW daarom niet geldt. Maar ook voor deze erfgenamen heeft de vermindering geen betekenis. Voor hen geldt op grond van 4:184 lid 2 BW namelijk al dat zij niet verplicht zijn om een schuld van de nalatenschap (waaronder dus op grond van art. 4:7 lid 1 sub h BW een schuld uit een legaat) ten laste van hun overige vermogen te voldoen.

De vraag rijst vervolgens waar het bij vermindering van legaten dan wel om gaat. Het antwoord op deze vraag luidt dat vermindering van legaten niet meer is dan de *benaming* van het verschijnsel dat bepaalde legaten niet (geheel) op de goederen van de nalatenschap kunnen worden verhaald. Art. 4:120 lid 1 BW geeft de algemene bepaling dat legaten bij verhaal op de nalatenschap, achter staan bij alle andere schulden van de nalatenschap. Voor zover een bepaald legaat (met gebruikmaking van de specifieke regels van lid 3) niet op de nalatenschap kan worden verhaald, heet een legaat te zijn verminderd. Het gebruik van dit begrip ‘vermindering’ is nuttig omdat het gebruikt kan worden bij de vormgeving van andere regelingen zoals de regeling van art. 4:122 BW (met betrekking tot de opleg). Bedacht moet echter worden dat aan het verminderen van legaten in zoverre geen zelfstandige betekenis toekomt dat de bovenbedoelde beperkte verhaalbaarheid van legaten op de nalatenschap ook geldt wanneer de erfgenamen (of in het voorkomende geval namens hen de executeur of de vereffenaar) de legaten niet verminderen door een verklaring als bedoeld in art. 4:120 lid 4 BW. De regeling van art. 4:120 lid 1, die in overeenstemming is met de rangorde van art. 4:7 lid 2 BW, staat op zichzelf.⁴

De conclusie tot nu toe is dat de eerste zin van lid 4 van art. 4:120 BW een onnodige maar onschuldige bepaling bevat: de vermindering van een legaat door de erfgenamen heeft geen gevolgen voor hun aansprakelijkheid voor de

schulden uit legaat en ook niet voor de van toepassing zijnde verhaalsvolgorde op de goederen van de nalatenschap. Er kan zich echter een geval voordoen waarin aan de vermindering door de erfgenamen als bedoeld in art. 4:120 lid 4 BW, wel een zelfstandige betekenis toekomt. In dat geval blijkt tevens dat de regel dat de vermindering geschiedt door de *met het legaat belaste erfgenamen* onredelijk uitpakt en het de voorkeur verdient om de vermindering van rechtswege te laten werken. Het bedoelde geval is het volgende. Erflater laat als zijn erfgenamen zijn twee broers A en B na. Bij uiterste wil heeft hij een legaat van 60 gemaakt ten behoeve van C waarbij hij bepaald heeft dat dit legaat geheel ten laste komt van A (zie met betrekking tot deze mogelijkheid art. 4:117 lid 2 BW). Het saldo van de nalatenschap bedraagt 100 zodat de erfdelen van A en B ieder 50 bedragen. Art. 4:120 lid 2 BW bepaalt dat legaten worden verminderd “voor zover de nalatenschap niet toereikend is om de schulden uit legaten te voldoen uit de erfdelen van de erfgenamen op wie zij rusten”. Hoewel de regel van art. 4:120 lid 1 BW in dit geval niet van toepassing is (alle schulden van de nalatenschap, inclusief die uit legaat, kunnen ten laste van de nalatenschap voldaan worden), komt het legaat aan C op grond van lid 2 van het artikel toch voor vermindering in aanmerking. C kan in verband hiermee slechts voor 50 (het erfdeel van A) verhaal nemen op de nalatenschap. Voor de overige 10 heeft hij verhaal op het overige vermogen van A, mits A zuiver aanvaard heeft. Degene die in dit geval belang heeft bij de vermindering is B. De vermindering voorkomt dat het legaat op zijn erfdeel kan worden verhaald. Wanneer de vermindering van rechtswege zou werken, zou deze (door de wetgever gewenste) verhaalsbeperking direct bereikt worden. Lid 4 van art. 4:120 BW schrijft thans echter voor dat “vermindering geschiedt door een verklaring aan de legataris door de met het legaat belaste erfgenamen”. De tot vermindering bevoegde (met het legaat belaste) erfgenaam is in het geschetste geval A, maar degene die bij de vermindering belang heeft, is B. Het komt mij als een ongewenst gevolg van de regeling van art. 4:120 lid 4 BW voor dat de realisering van B’s belang in de handen van A ligt. Dit is de reden dat ik ervoor zou willen pleiten om de eerste zin van art. 120 lid 4 BW voor ongeschreven te houden en de vermindering van legaten van rechtswege te laten werken.⁵

Alvorens een dergelijk vergaand standpunt in te nemen, is het natuurlijk nuttig om in de Parlementaire Geschiedenis op zoek te gaan naar de motivering van de wetgever om voor de vermindering van legaten de tussenkomst van de erfgenamen voor te schrijven. Het resultaat van deze

4. Vgl. in deze zin ook Asser-Perrick 6B, Deventer 2005, nr. 444, p. 18.

5. Zie ook S. Perrick, Over schulden van de nalatenschap onder Boek 4 NBW (I), WPNR (2001) 6435, p. 220: “Vermindering van legaten dient van rechtswege te geschieden, hetgeen lid 2 ook lijkt te bepalen; daarvoor dient niet een thans door lid 4 voorgeschreven verklaring aan de legataris een constitutief vereiste te zijn.”

zoektocht is dat een bevredigende motivering ontbreekt. In de eerste ontwerpen van het artikel dat zag op de vermindering van legaten, werkte de vermindering van rechtswege.⁶ Bij de Zesde Nota van Wijziging werd een nieuw lid 4 aan art. 4:4.2.4. (het huidige art. 4:120 BW) toegevoegd waarvan de eerste zin luidde: “Vermindering geschiedt door een verklaring aan de legataris.”⁷ Een nadere toelichting hierop ontbreekt. De tekst van de eerste zin van lid 4 in de huidige door mij gewraakte vorm kwam pas in het gewijzigde voorstel van de Bezemwet tot stand.⁸ Als toelichting hierop leest men dat de regeling voor vermindering thans parallel loopt aan die voor inkorting in art. 4:87 lid 4 BW.⁹ De wens van de wetgever om de regeling van vermindering op dit punt parallel te laten lopen met die voor inkorting ziet eraan voorbij dat er – zoals hieronder onder 3 nog nader uiteengezet zal worden – tussen vermindering en inkorting van legaten een wezenlijk verschil bestaat. Dit verschil is dat bij inkorting alleen de belangen van de inkortende erfgenamen en de legatarissen zijn betrokken en dat inkorting altijd daadwerkelijk het belang van de inkortende erfgenamen dient. Dit rechtvaardigt de keuze van de wetgever om *inkorting* van een legaat afhankelijk te maken van een verklaring van de erfgenamen. De erfgenamen hebben de keuze of zij door inkorting hun eigen belang willen dienen, of in de woorden van de Minister:

“Het is een zaak van de erfgenamen of eventueel de verffenaar om te bezien in hoeverre de op de erfgenamen rustende vordering van de legitimaris voor een deel ten laste van eventuele legatarissen moet worden gebracht”.¹⁰

Bij de *vermindering* van legaten ligt dit anders, omdat in dat geval de belangen van de schuldeisers van de nalatenschap of de belangen van de niet tot inkorting bevoegde erfgenamen op het spel staan.

3. Inkorting van legaten; geen analoge toepassing van art. 4:120 lid 5 BW

Bij de *vermindering* van een legaat blijven volgens art. 4:120 lid 5 BW de erfgenamen die zuiver hebben aanvaard, aansprakelijk voor het verminderde deel van de uit het legaat voortvloeiende schuld. Vermindering betekent ten opzichte van hen dus niet dat het verminderde deel van de schuld teniet gaat. De vraag rijst hoe dit zit bij *inkorting* van een legaat. Perrick verdedigt dat de regel van art. 4:120 lid 5 BW analoog van toepassing is op de inkorting van legaten.¹¹ Hij baseert dit op de gelijkenis tussen vermindering en inkorting. In zijn optiek “geldt” een ingekort legaat “als verminderd”.¹² Deze gedachtegang lijkt mij onjuist. Inkorten van een legaat betekent in het huidige erfrechtelijke systeem dat de schuld aan de legitimaris (gedeeltelijk) *ten laste wordt gebracht* van de verkrijging van de legataris.¹³ Wanneer een legataris voor het ingekorte gedeelte van zijn legaat een vordering op de

zuiver aanvaardende erfgenamen zou behouden, is er naar mijn mening geen sprake van het *ten laste brengen* van de legataris van (een gedeelte van) de legitimaire vordering. Dit leidt tot de vaststelling dat inkorting van een legaat tot gevolg heeft dat de vordering van de legataris tot het beloop van het ingekorte gedeelte in absolute zin teniet gaat, dus ook ten opzichte van de zuiver aanvaardende erfgenamen. Hierin verschilt inkorting van legaten van vermindering. Een ander standpunt zou overigens een breuk met het oude erfrecht betekenen op het gebied van de verdeling van de draagplicht met betrekking tot de legitieme tussen legatarissen en zuiver aanvaardende erfgenamen. Een dergelijke breuk mag zonder expliciete toelichting in de Parlementaire Geschiedenis niet snel worden aangenomen.¹⁴

4. Samenloop van vermindering met inkorting

Vermindering en inkorting van legaten kunnen samenlopen. In zo’n geval doet zich de vraag voor of bij de bepaling van de waarde van het legaat – naar evenredigheid waarvan op grond van art. 4:87 lid 2 BW wordt ingekort – al dan niet rekening moet worden gehouden met de vermindering. Een voorbeeld kan het probleem illustreren. Erflater benoemt bij uiterste wil zijn broer A tot enig erfgenaam. In deze uiterste wil legateert hij voorts 100 aan B. Het saldo van de nalatenschap bedraagt 50. Twee jaar voor zijn dood heeft erflater een gift van 150 aan C gedaan. Erflater heeft één kind, D, die zich op zijn legitieme beroept. Uit de bovenstaande gegevens volgt dat de legitimaire vordering van D 100 bedraagt. De *aansprakelijkheid* voor dit bedrag wordt geregeld in art. 4:80 BW en art. 4:89-90 BW. Zowel de erfgenaam A als de begiftigde C is voor 50 aansprakelijk. Wat betreft de *draagplicht* van legataris B met betrekking tot de legitimaire vordering is

6. De regeling was eerst opgenomen in art. 4:4.2.4, daarna in art. 4:5.3.11a en uiteindelijk toch weer in art. 4:4.2.4.

7. TK 1997-1998, 27 141, nr. 26, p. 6.

8. Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, tweede gedeelte (nadere wijziging van Boek 4), EK 2000-2001, 27 021, nr. 335, p. 12.

9. Nota van Wijziging, Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, tweede gedeelte (nadere wijziging van Boek 4), TK 2000-2001, 27 021, nr. 6, p. 11.

10. Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, tweede gedeelte (nadere wijziging van Boek 4), TK 1999-2000, 27 021, nr. 3, p. 15.

11. Zie Asser-Perrick 6A, Deventer 2002, nr. 371, p. 423 en Asser-Perrick 6B, Deventer 2005, nr. 443, p. 17-18. Op de eerstvermelde plaats merkt Perrick wel op dat hij zich afvraagt “of dit werkelijk de bedoeling van de wetgever is”.

12. Zie Asser-Perrick 6A, Deventer 2002, nr. 371, p. 423 en Asser-Perrick 6B, Deventer 2005, nr. 443, p. 17.

13. Zie Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, tweede gedeelte (nadere wijziging van Boek 4), TK 1999-2000, 27 021, nr. 3, p. 14-15.

14. De hierboven bij noot 2. geciteerde woorden van de Minister met betrekking tot de gelijkenis tussen inkorting en vermindering, volstaan naar mijn mening niet als toelichting.

art. 4:87 lid 2 BW van belang. Volgens deze bepaling komen alle erfstellingen en legaten¹⁵ gelijkkelijk naar evenredigheid van hun waarde voor inkorting in aanmerking. De waarde van A's erfstelling bedraagt in verband met het legaat aan B nihil. De vraag is nu voor welke waarde het legaat aan B in het kader van de regeling van art. 4:87 lid 2 in aanmerking genomen moet worden. Is dit 100 of is dit de op grond van art. 4:120 BW (mogelijk) verminderde waarde van 50? Uit het systeem van aansprakelijkheid en draagplicht met betrekking tot legitimaire vorderingen vloeit voort dat een waarde van 50 in aanmerking genomen moet worden. Dit is onafhankelijk van het antwoord op de vraag of A zuiver of beneficiair aanvaardt, en of A daadwerkelijk het legaat vermindert door een verklaring als bedoeld in art. 4:120 lid 4 BW uit te brengen. Uit het systeem vloeit namelijk voort dat een legataris nooit voor meer draagplichtig kan zijn, dan het bedrag waarvoor de gezamenlijke erfgenamen (of na verdeling overeenkomstig art. 4:13 BW, de echtgenoot) aansprakelijk zijn. Er bestaat een regeling op grond waarvan de voor de legitimaire vordering aansprakelijke erfgenamen de draagplicht (gedeeltelijk) kunnen afwentelen op de legatarissen (te weten de regeling van art. 4:87 leden 2 en 4 BW). Een dergelijke regeling bestaat echter niet voor de op grond van art. 4:89-90 BW aansprakelijke begiftigde. De draagplicht van de legataris is altijd beperkt tot de 'verminderde' waarde van het legaat, onafhankelijk van de vraag of de erfgenamen het legaat hebben vermindert door een verklaring als bedoeld in art. 4:87 lid 4.¹⁶ Dit betekent voor de onderhavige casus overigens dat – in geval van zuivere aanvaarding door A – B nog een uit legaat voortvloeiende vordering op A behoudt die buiten de inkortingsregeling valt.

5. Conclusie

Het wezenlijke verschil tussen vermindering en inkorting van legaten is dat bij inkorting de uit het legaat voortvloeiende schuld, voor het ingekorte deel, in absolute zin – dat wil zeggen ook ten opzichte van de zuiver aanvaardende erfgenamen – teniet gaat. Anders dan Perrick betoogt, is de bepaling van art. 4:120 lid 5 niet analoog van toepassing op inkorting. Vermindering van een legaat wil zeggen dat de uit het legaat voortvloeiende schuld (voor een gedeelte) niet verhaald kan worden op de goederen van de nalatenschap. Belanghebbenden bij deze regeling zijn de schuldeisers van de nalatenschap (inclusief de eventuele andere legatarissen), alsmede – in het voorkomende geval – de *niet* met het legaat belaste erfgenamen.¹⁷ Het is een vergissing van de wetgever geweest om in art. 4:120 lid 4 de totstandkoming van de vermindering afhankelijk te maken van een verklaring van *anderen* dan de belanghebbenden, te weten van de met het legaat belaste erfgenamen of (indien de nalatenschap overeenkomstig art. 4:13 BW is verdeeld) van de echtgenoot van de erflater. Deze bepaling (de eerste zin van art. 4:120 lid 4 BW), die bij het gewijzigde voorstel van de Bezemwet in haar definitieve vorm het ontwerp is binnengesloten¹⁸, dient naar mijn mening voor niet geschreven te worden gehouden. Vermindering werkt, anders dan inkorting, van rechtswege.

15. Alsmede op grond van art. 4:87 lid 7 BW – in voorkomende gevallen – de lasten die strekken tot een uitgave van geld of een goed uit de nalatenschap.

16. Ook dit pleit voor het als ongeschreven beschouwen van de eerste zin van art. 4:120 lid 4 BW, waarover meer onder 3 hierboven.

17. Zie met betrekking tot dit laatste geval het hierboven onder 2 gegeven voorbeeld.

18. Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, tweede gedeelte (nadere wijziging van Boek 4), EK 2000-2001, 27 021, nr. 335, p. 12.